

УДК 330.322: 332.14:001.8

В. М. Мустяца,
викладач кафедри бухгалтерського обліку
та аудиту, Південний філіал Національного університету біоресурсів
і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет"

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

V. Mustache,
lecturer, Department of accounting and audit of the southern branch of the National University
of life and environmental Sciences Of Ukraine "Crimean agrotechnological University"

THE FORMATION OF REGIONAL INNOVATION POLICY

У статті розглянуто актуальні питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіонів України. Узагальнено сутність і досліджено закономірності й регіональні особливості інвестиційної діяльності з метою забезпечення інноваційного розвитку регіонів. Запропоновано дворівневу систему управління інноваційними процесами в регіоні, засновану на проектному підході.

The article deals with topical issues of investment provision of innovative development of regions of Ukraine. Generally the essence and the regularities and regional peculiarities of the investment activity to ensure innovative development of regions. The proposed two-tier system of management of innovation processes in the region, based on the project approach.

Ключові слова: інновації, регіональна інноваційна діяльність, регіональна інноваційна система, інфраструктура інновацій, інфраструктурний комплекс, інноваційний процес.

Key words: innovation, regional innovation, regional innovation system, innovation infrastructure, infrastructure complex, innovative process.

ВСТУП

Поняття інноваційного середовища з'явилося на початку 80-х років і використовувалося для аналізу системних умов, які можуть бути створені країною для генезису нових ідей, продуктів, організації нових виробництв і розвитку нових ринків. Формування таких умов припускало, що на національному та місцевому рівнях управління забезпечувалося "виращування" інноваційного середовища, яке, в свою чергу, починало виступати фактором привабливості регіону в плані розміщення інвестицій і створення сучасних конкурентоспроможних виробництв. Слід відрізнити інноваційне середовище соціально-економічної системи від національної інноваційної системи та інноваційної інфраструктури.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є дослідження науково-методичного апарату, спрямованого на забезпечення розвитку інвестиційно-інноваційного процесу на регіональному рівні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам інвестування присвятили свої праці зарубіжні науковці: В. Беренс, Л. Гітман, М. Джонс, Дж. Кейнс, Т. Райс, П. Хавранек, Р. Холт. В українській економічній науці поняття "інвестиція" до 1991 р. не застосовувалося й ототожнювалося з терміном "капітальні вкладення". Починаючи з 1991 р. українські вчені-економісти такі, як: П. Беленький, Л. Борщ, М. Денисенко, М. Долішній, М. Крупка, І. Лукинов, Т. Майорова, С. Мочерний, С. Онишко, А. Пересада, В. Федоренко, А. Череп та ін., здійснили теоретичні дослідження в галузі інвестування.

Однак питання, пов'язані із інвестиційним забезпеченням інноваційного розвитку регіонів, на сьогодні мало досліджені.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Суть регіональної інноваційної діяльності — максимізація отримання соціально-економічного ефекту за рахунок підвищення ефективності використання регіонального інтелектуального потенціалу. Формування регіональних інноваційних систем є початковою стадією побудови постіндустріального суспільства, основою економіки якого є одержання і використання нових знань [2].

Під регіональною інноваційною системою (РІС) слід розуміти комплекс активно взаємодіючих установ та організацій різних форм власності, що перебувають на території регіону і здійснюють процеси створення і поширення нових технологій, а також організаційно-правові умови його господарювання, визначені сукупним впливом державної науково-технічної політики, що проводиться на державному рівні, і стратегією соціально-економічного розвитку регіону. Цей підхід відображає бачення органів влади і управління, а також фахівців, які займалися розробкою концептуальних документів в інноваційній сфері.

У той же час, у роботі Н.В. Лісовської міститься таке визначення: "РІС доцільно визначати як систему органів і організацій, що забезпечують підтримку господарських суб'єктів, що створюють та / або розповсюджують інновації в інтересах економічного розвитку території" [3].

У науковій роботі К.А. Задумкіна і Л.А. Кондакова автори представляють свій підхід: "Регіональна інноваційна система — це інноваційна система конкретного регіону краї-

ни, що враховує особливості його науково-технічного, інтелектуального та економічного потенціалу, що є складовою частиною національної інноваційної системи країни". На жаль, дане визначення потребує конкретизації і уточнення [5].

Інтерес представляє і таке поняття: "Регіональна інноваційна система являє собою сприятливе для інновацій інституційне середовище, бо тільки в рамках РІС органічно поєднуються всі складові частини інновації (наука, освіта, система фінансування наукових розробок і дослідно-конструкторських робіт, система комерціалізації і захисту інтелектуальної власності) РІС" [7].

Слід запропонувати своє формулювання: регіональна інноваційна система — це специфічна економічна система, що об'єднує територіальні органи державної влади, суб'єктів господарювання та інноваційну інфраструктуру, призначена для інституціоналізації інноваційного процесу в регіоні відповідно до стратегії інноваційного розвитку та основних напрямів інноваційної політики держави.

Таким чином, головною метою створення регіональної інноваційної системи є забезпечення умов для сталого розвитку економіки регіону на основі ефективного використання його інтелектуального потенціалу, генерації, розповсюдження та реалізації нових знань.

Регіональну інноваційну систему можна розглядати як багаторівневу формацію, де кожен рівень являє собою проєкт певної складності. Формування регіональної інноваційної системи має здійснюватися на таких рівнях:

1. Формування організаційної структури зі створення регіональної інноваційної системи. В першу чергу — це виявлення зацікавлених інститутів і організацій, формування керуючого комітету. Важливо відзначити, що відсутність належних рішень на цьому рівні ускладнює реалізацію проєктів на наступних рівнях;

2. Другий рівень — це формування стратегії промисловості регіону, формування кластерів, промислових груп, галузей. Передбачає всебічний аналіз науково-технічного, освітнього, організаційного потенціалу регіону, для виділення науково-технологічних напрямів розвитку регіону (протокластери).

На цьому рівні урядові структури відіграють незамінну роль. Через них здійснюється державна політика, що впливає на інноваційні процеси. Тому влада повинна дуже уважно ставитися до всіх ініціатив щодо формування подібних проєктів. На початковому етапі бізнес та інвестори не готові вкладати гроші в проєкти, перспективи яких невизначені.

3. Третій рівень передбачає реалізацію інвестиційних програм, ініційованих на попередньому рівні, щодо створення нових та модернізації існуючих елементів кластера. Умовно ці проєкти можна назвати модернізаційними.

Структура РІС представлена на рисунку 1.

Як системі, їй притаманні певні характеристики. Так, вона служить сполучною ланкою між соціально-економічною політикою регіону, наукою, освітою, наукомісткою промисловістю та ринком.

Регіональна інноваційна система повинна мати достатню стійкість, що дозволяє їй нормально функціонувати в

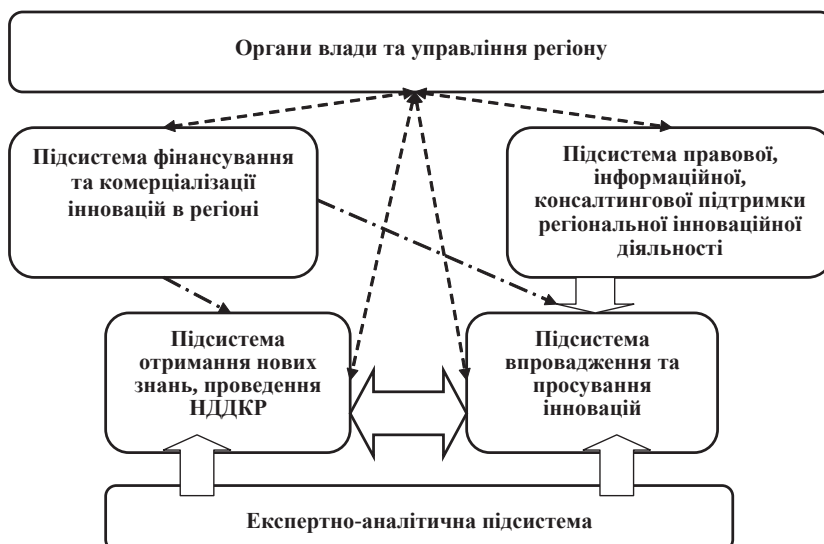

Рис. 1. Структура регіональної інноваційної системи

умовах можливої дестабілізації економічної ситуації. Крім того, регіональна інноваційна система повинна бути здатна інтегруватися в інноваційні системи більш високого рівня.

Даний підхід до управління інноваційними процесами на регіональному рівні обумовлений наступним:

— проєктний підхід в регіональному управлінні дозволяє забезпечити необхідну гнучкість і свободу у виборі та зміні пріоритетів;

— основні елементи РІС — підприємства та організації, розташовані на території регіону, юридично незалежні, і тому пряме адміністративне управління ними неможливо;

— створення команд з розробки та реалізації того чи іншого проєкту забезпечує формування повноцінного приватно-державного партнерства, діалог між владою, бізнесом і громадянським суспільством, вироблення узгоджених рішень.

Представлена логіка міркувань дозволяє нам запропонувати варіант системи управління інноваційними процесами, заснованої на проєктному підході (рис. 2).

Представлений проєктний підхід до управління інноваційними процесами в регіоні дозволяє максимально задіяти весь потенціал регіональної інноваційної системи. Крім того, регіональні органи влади та управління здатні більш активно впливати на зміст і реалізацію інноваційних проєктів на всіх стадіях їх здійснення, починаючи від ініціації і закінчуючи оцінкою ефективності.

На рисунку 2 представлені програми і проєкти в інноваційній системі регіону. Побудова представлена на рисунку 3 моделі з урахуванням регіональної специфіки дасть можливість враховувати відмінності в рівні розвитку того чи іншого регіону, а також визначити бар'єри і проблеми розробки інноваційної стратегії. Як видається, регіональна інноваційна система призначена саме для розширеного відтворення регіональних інтелектуальних ресурсів; розвитку регіональної інноваційної інфраструктури; створення сприятливих умов для інноваційної діяльності.

Під інфраструктурою розуміють сукупність галузей, що сприяють функціонуванню матеріального виробництва, при цьому трактування цього поняття поступово розширювалося шляхом включення до нього, крім традиційних галузей зв'язку, транспорту та матеріально-технічного постачання також сфери сервісних послуг і так званої інституційної сфе-

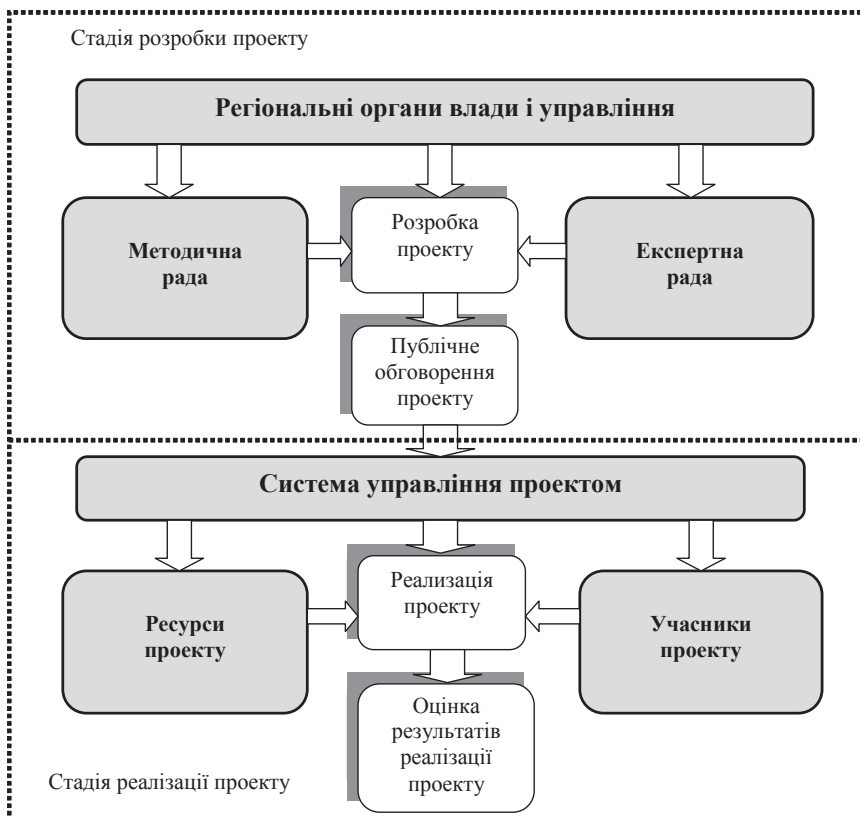

Рис. 2. Дворівнева система управління інноваційними процесами в регіоні, заснована на проектному підході

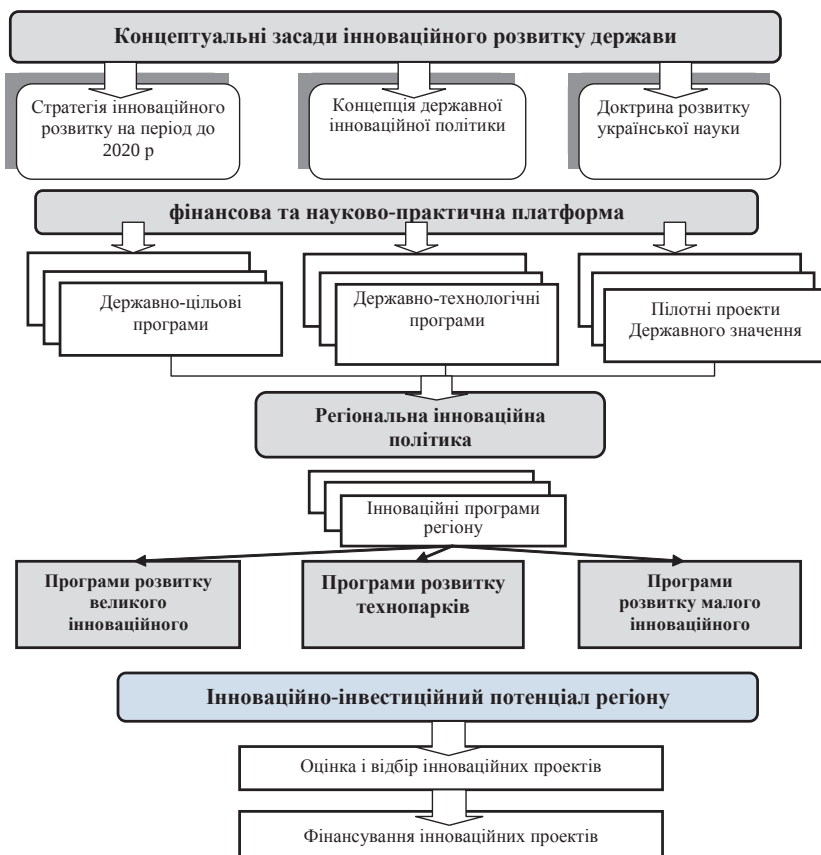

Рис. 3. Місце інноваційних проектів і програм в регіональній інноваційній системі

ри. В даний час інфраструктура, як правило, розглядається як відносно самостійна галузь економіки, що складається в ході поглиблення суспільного поділу праці.

Необхідно розглядати самостійні поняття інноваційна інфраструктура та інфраструктура інноваційної діяльності, так як вони мають власну внутрішню специфіку, їм притаманні не тільки типові загальні риси, але і характерні особливості.

У деяких джерелах представлена інфраструктура інновацій, під якою розуміється сукупність взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих науково-підприємницьких систем і відповідних їм організаційних і керуючих підсистем, необхідних і достатніх для ефективної реалізації об'єктів інноваційної діяльності [6].

У більшості досліджень у найзагальнішому вигляді під інноваційною інфраструктурою розуміється комплекс взаємопов'язаних структур, обслуговуючих та забезпечуючих реалізацію інноваційної діяльності.

При цьому в Україні інноваційну інфраструктуру складають: інноваційно-технологічні центри, технологічні інкубатори, технопарки, учбово-ділові центри та ін. У той же час, в Україні сформувалися і функціонують різні цільові системи, які виконують певні інфраструктурні функції в науково-технічній та інноваційній сфері. Основними з них є: державна система науково-технічної інформації; система патентного та ліцензійного обслуговування; система сертифікації та стандартизації продукції, в тому числі наукомісткої; система фінансової підтримки наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності [1].

Таким чином, під інноваційною інфраструктурою слід розуміти сукупність підсистем, що забезпечують доступ до різних ресурсів і надають специфічні послуги учасникам інноваційної діяльності в інтересах розвитку і вдосконалення інноваційного процесу.

Важливо відзначити, що з початку 1990-х рр. на регіональному рівні досить інтенсивно йде процес створення організацій, покликаних забезпечити в ринковому середовищі умови для здійснення науково-технічної та інноваційної діяльності. Найбільшого поширення тут набули такі організаційні елементи інфраструктури, як науково-технологічні парки (технопарки) і інкубатори наукомісткого бізнесу (бізнес-інкубатори), а також інноваційно-технологічні центри. Все це дозволяє зробити висновок про те, що сучасний інфраструктурний комплекс науково-технічної та інноваційної діяльності регіону повинен скла-

датися з 8 взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного підсистем, що мають при багаторівневій побудові набір конкретних організаційних елементів, що діють безпосередньо на місцях [4]. До них відносяться:

- 1) підсистема інформаційного забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності;
- 2) підсистема експертизи науково-технічних та інноваційних програм, проектів, пропозицій;
- 3) підсистема фінансово-економічного забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності;
- 4) підсистема виробничо-технологічної підтримки;
- 5) підсистема сертифікації наукоємної продукції;
- 6) підсистема просування на ринок науково-технічних розробок та наукомісткої продукції;
- 7) підсистема підготовки та перепідготовки кадрів для науково-технічної та інноваційної діяльності;
- 8) підсистема координації та регулювання розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності.

ВИСНОВОК

Таким чином, регіональну інноваційну інфраструктуру слід представляти у вигляді мережі взаємопов'язаних організацій, що забезпечують сприятливі умови для інноваційного процесу в регіоні, а також створюють передумови ефективної інноваційної діяльності. Ядром цієї мережі є НДІ та університети, в яких на основі фундаментальних і прикладних досліджень народжується затребувана на ринку інноваційна продукція — нові матеріали, технології, програмне забезпечення, процеси управління. Інші організації цієї мережі забезпечують просування нової продукції на ринок і надають виробничо-технологічні, фінансові, інформаційні, кадрові, консалтингові послуги. Склад регіональної інноваційної інфраструктури, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності регіону, може бути представлений наступним чином (рис. 4).

Література:

1. Вакалюк В.А. Інновації, економічна сутність та роль у соціально-економічному розвитку суспільства / В.А. Вакалюк // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. — 2001. — № 512. — С. 108—109.
2. Вечканов Г.С. Современная экономическая энциклопедия / Сост.: Г.С. Вечканов, Г.Р. Вечканова. — СПб.: Издательство "Лань", 2002. — 880 с.
3. Доклад о мировом развитии — 2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.un.org/russian/esa/docs/wdr2005.pdf
4. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі XX—XXI століть: нові пріоритети / М.І. Долішній. — К.: Наукова думка, 2006. — 511 с.
5. Загальні показники соціально-економічного розвитку регіону. Економічний атлас Харківської області [Елект-

Рис. 4. Елементи регіональної інноваційної інфраструктури

ронний ресурс]. — Режим доступу: <http://investatlas.kharkov.ua/ua/main/features/>

6. Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова" від 11.05.2000 № 1714-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2000. — № 32. — Ст. 259 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

7. Мешко Н.П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації: монографія / Н.П. Мешко. — Донецьк: Юго-Восток, 2008. — 345 с.

References:

1. Vakaliuk, V.A. (2001), Innovatsii, ekonomichna sutnist' ta rol' u sotsial'no-ekonomichnomu rozvytku suspil'stva [Innovation, economic essence and role in socio-economic development of society], Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V.N. Karazina, Naukova dumka, Kharkiv, Ukraine.
 2. Vechkanov, H.S. and Vechkanova, H.R. (2002), Sovremennaiia ekonomicheskaiia entsyklopediia [Modern economic encyclopedia], Naukova dumka, St. Petersburg, Rossyia.
 3. Doklad o myrovom razvytyi — 2005 available at: www.un.org/russian/esa/docs/wdr2005.pdf (Accessed 19 February 2015).
 4. Dolishnij, M.I. (2006), Rehional'na polityka na rubezhi XX—XXI stolit': novi priorytety [Regional policy at the turn of XX—XXI century: new priorities], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
 5. Zahal'ni pokaznyky sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu. Ekonomichnyj atlas Kharkivs'koi oblasti, available at: <http://investatlas.kharkov.ua/ua/main/features/> (Accessed 20 January 2015).
 6. The Verkhovna Rada of Ukrain (2000), The law of Ukraine "On special regime of investment activity on the territory of the city of Kharkiv", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 22 February 2015).
 7. Meshko, N.P. (2008), Innovatsijnyj rozvytok krain svitovoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii [Innovative development of countries of the world economy in conditions of globalization], Naukova dumka, Donetsk, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 18.03.2015 р.